

Horváth Judit*

A LAPPOKTÓL KELET-EURÓPÁIG: A HUNGAROLÓGIAI OKTATÁS ÚTJA AZ AARHUSI EGYETEMEN DÁNIÁBAN

A magyar nyelvoktatás kezdetei Dániában

A magyar nyelv iránti tudományos érdeklődés kezdetei a XVIII. század második felére nyúlnak vissza Dániában.¹ A XIX. század összehasonlító nyelvtörténeti vizsgálódásai után a magyar nyelv szerepet játszott a modern strukturalista nyelvészet koppenhágai iskolájának a megteremtésében. Louis Trolle Hjemslev (1899–1965) tudományos érdeklődése glosszematikus kutatásaiban a magyar nyelvre is kiterjedt. Hjemslev nemcsak elméleti tanulmányokban foglalkozott a magyarral, hanem 1942-től húsz éven át leíró magyar nyelvtant tanított is a koppenhágai egyetemen.

A magyar nyelvtanítás Hjemslev halála után is folytatódott. 1967 és 1975 között már anyanyelvi oktatók látták el a magyaroktatást a koppenhágai egyetemen. Az 1978-ban megkötött magyar–dán kulturális, tudományos és együttműködési egyezmény pedig megnyitotta a lehetőséget arra, hogy magyar vendégoktató megszakítás nélkül vezessen magyar és finnugor nyelvészeti szemináriumokat a koppenhágai és az aarhusi egyetemen (Horváth 2007).

Az aarhusi egyetemen a magyaroktatás a hatvanas években kezdődött meg a Nyelvészeti Tanszéken. Kezdetben általános nyelvészeti stúdiumok kiegészítő kurzusaként lehetett felvenni a magyar és a finn nyelvet. 1972-től azonban a magyar és a finn tanulmányok már főszakként is szerepeltek az egyetem tanrendjében. Ettől az időtől kezdve mind a magyar, mind a finn önálló tanulmányi programmal rendelkezett, de szervezetileg és költségvetését tekintve mindkét program a Nyelvészeti Tanszékhez tartozott, és minden évben mindkét szakra lehetett jelentkezni.

* Horváth Judit, Aarhusi Egyetem, Kelet-Európa Tanulmányok Tanszék, Aarhus, Dánia; linjh@hum.au.dk

¹ 1770-ben jelenik meg Sajnovics János *Demonstratio idioma ungarorum et lapporum idem esse* című műve Hafniában, a mai Koppenhágában. Sajnovics könyve után Dániában is megerősödik az érdeklődés a XIX. században a komparatista nyelvhasonlítás iránt. Ez az érdeklődés a finnugor nyelvek esetében főleg a lapp, a finn és a magyar nyelvre irányult (Horváth 2007).

2002-ben a dékán úgy rendelkezett, hogy az egyetem csak kétévenként vehet fel diákokat a kis nyelvszakokra.

2004-ben dékáni és dékánhelyettesi döntés alapján a magyar szak átkerült a Történelem és Regionális Tanulmányok nagy tanszéki csoportjába, ahol a legnagyobb tanszék, a dán középiskolai történelemtanárokat képező Történelem Tanszék mellett megtalálható volt még a Kelet-Ázsiai, az Európai, a Nemzetközi és a Nemi Identitás Tanulmányok, valamint az Orosz és Szláv Nyelvek Tanszéke is. Ez utóbbi tanszéken a szláv nyelveket az orosz mellett a cseh, a bosnyák, a horvát, és a szerb képviselte. Ide került át a magyar 2004-ben.

A magyar szak oktatása 2004-ig

1972-től 2004 augusztusáig tehát a magyar mint főszak a finnel együtt szervezetileg a Nyelvészeti Tanszékhez tartozó kis szak volt. Ennek a minősítésnek fontos pénzügyi vonatkozásai vannak. A dán egyetemi rendszerben az egyes szakok egyrészt a szakokon tanuló diákok száma, másrészt a diákok által sikeresen letett vizsgák száma után kapják a pénzügyi támogatást. E szabály alól a kis szakok kivételt képeznek, mivel oktatásuknak a megfelelő szintű ellátására a dán parlament folyamatosan jelentős összeget utal át az egyetemnek. A támogatás összege azonban a bölcsészkar kari költségvetésébe érkezik, és részben ott is marad.

1972-től 1989-ig Faerstain Katalin volt a magyar szak felelőse, ő dolgozta ki az első tantervet és vizsgaszabályzatot is. 1989-ben a finnugor nyelvészettel foglalkozó Simoncsics Péter vendégtanárként folytatta Faerstain Katalin munkáját. A kis magyar tanszékhez ugyanbben az évben tanársegédként csatlakozott Stokholm Erzsébet, aki diplomáját magyar–német szakon Magyarországon szerezte, és kiváló dán nyelvtudásával nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a diákok komparatív szemlélettel, elmélyülten tanulmányozhassák a dán és a magyar nyelv struktúráját és szemantikáját.

1993-tól én vagyok a magyar program felelőse. 1998-ig a szaktárgyak oktatását Stokholm Erzsébettel kétharmad-egyharmad arányban együtt láttuk el. Mivel azonban a tanársegédi munka finanszírozására egyre kevesebb pénz jutott, sajnálatos módon 1998-ban a tanársegéd kénytelen volt elhagyni a tanszéket. Azóta csak heti két vagy legfeljebb három tanítási órát fizet az egyetem a főállású oktató órái mellett magyaroktatásra. Ezeket az órákat főleg fordítási szemináriumokra használtuk fel. Így a tanítás, az egyéni konzultáció, az egyes szemeszterekben tartandó tantárgyak pontos tematikájának a megtervezése és megírása, a tananyagok kiválasztása és részben előállítás, a vizsgáztatás és a tanórán kívüli hungarológiai tevékenység megszervezése egy emberre, a főállású lektorra hárul.

A magyar szak tantárgyai és követelményei 2004-ig

1993-ban a magyar szak szaktárgyainak az oktatását úgy terveztük meg, hogy a szakmai, szaktárgyi ismeretek elsajátítása mellett a hallgatók viszonylag magas nyelvi kompetenciát is elérhessenek. Ezt a célt csak úgy lehet megközelíteni, ha az alapve-

tő nyelvi készségek kialakítását a nyelv és a szaktárgyak közötti folyamatos koncentrációval tudjuk fejleszteni. A hungarológiai szaktárgyak, a történelmi, a kultúrtörténeti és a magyar irodalmi tárgyak tanításában a szakismeretek elsajátíttatása mellett a magyar nyelvi kompetencia folyamatos emelését állandó feladatunknak tekintettük. Ez azt jelentette, hogy kizárólagosan egynyelvű kurzus szinte nem is volt, mivel még a közvetítőnyelven tanulmányozott előadás vagy szeminárium is – mint például a *Magyar történelem és társadalomtörténet* – tartalmazott olyan forrásokat, amelyeket magyarul dolgoztunk fel.

Az aarhusi egyetemen az egyes szakok tantervét, a tanterv tantárgyi felosztását és a vizsgakövetelményeket részletesen ki kell dolgozni és szabályba foglalni. Miután a szabályzatot kari szinten szentesítik, attól tanár és diák csak a tanszékhez tartozó tanulmányi bizottság írásbeli engedélyével térhet el. A tanterv és vizsgaszabályzat a tantárgyak célkitűzései mellett nemcsak a leteendő vizsgák módozatait határozza meg pontosan, hanem a vizsgára feldolgozandó anyag oldalszám szerinti nagyságát is megadja. Ez az elvileg előnyösnek tűnő pontosság a gyakorlatban egyrészt sok feladatot ad az amúgy is túlterhelt tanárnak, másrészt nem könnyű a legújabb szakirodalmat megkövetelni a diákoktól, mivel annak a fakultás által egyszer már elfogadott tanrendbe való beírását az egyetemi bürokrácia minden lépcsőfokán ismét engedélyeztetni kell. Ellenkező esetben mind a minden vizsgán kötelezően résztvevő vizsgabiztos, mind a diák óvást emelhet a vizsga és a tanár ellen.

1995-ben átdolgoztuk a magyar szak 1995 előtt érvényes tanrendjét. A legfontosabb változás az volt, hogy az 1995-ös tantervi módosítással a régebbi tanrend két és fél éves alapozó képzése bachelor képzéssé alakult át, az alapozóképzést követő hároméves régebbi felsőbb képzés pedig mesterképzéssé.

A tanrend „modernizálásával” azonban a magyar szak képzésének a jellege nem változott meg. A magyar főszak továbbra is önálló hungarológiai szak volt, amely szervezetenként a nyelvészeti tanszékhez kapcsolódott, és bár önálló tanrenddel rendelkezett, a nyelvészet és a finn szak tanrendjével összehangolódva működött a hungarológiai oktatás.

Bizonyos alapozó tárgyakat a nyelvészet, a finn és a magyar szak közösen oktatott. Ilyen volt például a grammatikai terminológiát és elemzőkészséget megalapozó *Bevezetés a morfológiai és mondattani elemzésbe (Grammatisk analyse)*, amelynek nyelvészeti anyagában a dán, a magyar és a finn nyelvtani szerkezet komparatív megközelítése kitüntetett szerepet kapott. Ezt a tárgyat a Nyelvészeti Tanszék dánul tanította, és tulajdonképpen ez volt az egyetlen olyan szakmai tárgy a hungarológiai programunkban, amelynek az oktatási nyelve teljes egészében, a példaanyagot kivéve dán volt. E nyelvészeti alapozó kurzus sikerét az is elősegítette, hogy az elsőéves nyelvészeti hallgatóknak egy évig intenzív formában kellett tanulniuk egy nem indoeurópai nyelvet. Bár a hallgatók választhattak volna a magyarra és a finnen kívül más nem indoeurópai nyelvet is az egyetem által felkínált választékból, legtöbbször mégis a magyar és a finn nyerte el a tetszésüket azon a bemutató előadáson, amit a nem indo-európai nyelveket tanító tanárok tartottak minden év szeptember első napjaiban az elsőéves nyelvész hallgatóknak.

A hároméves bachelor képzést kétféleképpen lehetett elvégezni.² Vagy három és félévet, tehát hét szemesztert kizárólag a magyar szak tárgyainak szentelt a hallgató, vagy két és félév hungarológiai tanulmányok után egy évig valamely más tanészék tanulmányi programjába, legtöbbször a nyelvészet vagy a finn programba kapcsolódott be.

A tantárgyi struktúra a magyar BA program első két évében:

Magyar nyelvi alapozás – kezdő magyar: 2 szemeszter heti hét óra;

Bevezetés a morfológiai és mondattani elemzésbe: 1 szemeszter heti 4 óra (a nyelvészhallgatókkal együtt, dánul, 2 óra előadás, 2 óra gyakorlat);

Magyar történelem és társadalom: 2 szemeszter heti 2 óra;

Fordítás magyarról dánra: 2 szemeszter heti 2 óra;

Magyar leíró nyelvtan: 3 szemeszter heti 2 óra;

Fordítás dánról magyarra: 2 szemeszter heti 2 óra;

Fonetika: 1 szemeszter heti 1 óra;

Magyar beszédgyakorlatok I: 2 szemeszter heti két óra;

Bevezetés a magyar irodalomba és szövegelemzésbe: 3 szemeszter heti 4 óra;

Projekt (konzultáció és tanácsadás a diákok által szabadon választott nyelvészeti, irodalmi vagy társadalomtörténeti témából): 1 szemeszter heti 2 óra.

A tantárgyi struktúra az egyszakos magyar BA program harmadik évében a következő volt:

Magyar történelem a XX. században: 2 félévben heti 2 óra;

Magyar irodalom a XX. században: 2 félévben heti 2 óra;

Magyar beszédgyakorlatok II: 2 szemeszter heti 2 óra;

Fogalmazás: 2 szemeszter heti 2 óra;

BA projekt konzultáció: 1 szemeszter heti 2 óra.

A magyar nyelvi, nyelvészeti stúdiumok tanításáról

A tantárgyi felsorolásból világosan kitűnik, a magyar szak tantárgyi struktúrájában a BA képzés három és fél évében a legtöbb tantárgyat a nyelvi és nyelvészeti stúdiumok képezték. A hungarológia tárgyakat a *Magyar irodalomtörténet és szövegolvasás*, valamint a *Magyar történelem és társadalom* című tárgyak képviselték.

Az intenzív kezdő magyar nyelvtanításban tananyagként kezdetben, több éven át Erdős–Prileszky–Uhrman: *Hungarian in Words and Pictures* című könyvét használtuk, később azonban áttértem a *Halló, itt Magyarország*ra. A cserét főleg az indokolta, hogy a *Halló, itt Magyarország* megjelenésében, külsőségeiben jobban megközelíti a diákok által ismert, Dániában használatos nyelvkönyveket. Több éves

² A dán bölcsészkarokon a hároméves BA képzés egy fél évvel meghosszabbodik az első évben végzendő intenzív nyelvi alapozó kurzus miatt. Ez azt jelenti, hogy a diákok által igénybevehető ösztöndíj gyakorlatilag hat évre szól.

tanítási tapasztalatom szerint azonban a diákok nyelvi és kommunikációs kompetenciája jobban fejlődik és magasabb szintet ér el, ha az Erdős-féle könyvet használjuk, kiegészítve saját magunk által írt, kulturális szempontból élethűbb és érdekesebb szövegekkel.

A magyar leíró nyelvtan tanítására kezdetben több éven át Lotz János *Das ungarische Sprachsystem* (Stockholm Ungarisches Institut, 1939) című könyvét használtuk a saját jegyzeteinkkel kiegészítve. Később azonban, mivel a tanításra fordítható kontaktóra egyre kevesebb lett, áttértünk a sokkal könnyebb és rövidebb angol nyelven megjelent újabb pedagógiai nyelvtanokra (pl. Törkenczy Miklós: *Practical Hungarian Grammar*. Corvina, 2002; Keresztes László: *A Practical Hungarian Grammar*. Debreceni Nyári Egyetem, 1995; Carol Rounds: *Hungarian. An Essential Grammar*. Routledge, 2001). A magyar–dán, dán–magyar fordítási gyakorlatokra saját magunk készítettük a tananyagot az újságnyelv, a népszerűsítő tudomány és a szépirodalom köréből válogatva. Ezek a szövegek a *Magyar irodalom és szövegolvasás* tárgy kötelező olvasmányainak egy részét is képezték.

Történelem és országismeret

A nyelvi kurzusok mellett az első évben két szemeszteren át a hallgatók áttekintést kaptak a magyar történelem és művelődéstörténet nagy korszakairól, valamint alapvető országismereti tudást is nyertek Magyarország 1945 utáni társadalmi berendezkedéséről és intézményrendszeréről. A tanítás nyelve az angol volt. 1998-ig tankönyvként Pamlényi Ervin (ed.): *History of Hungary* (London, Collet's, 1975) és Kosáry Domokos: *A History of Hungary* (New York, Arno, 1971) című könyvét használtuk. Az újabb magyar társadalmi és politikai helyzetre vonatkozóan pedig a koppenhágai magyar nagykövetség földrajzi, politikai, gazdasági jellegű kiadványait, magyar és dán újságcikkeket, valamint a *The Hungarian Quarterly* angol nyelvű idevonatkozó tanulmányait dolgoztuk fel. Ezekből egy cikkgyűjteményt állítottunk össze. Ez annál is inkább tanácsos volt, mivel 1989 előtt kevés olyan történelem-könyv állt a rendelkezésre, amely a céljainknak megfelelt volna.

1989 után egyre több történelemmel és társadalomtörténettel foglalkozó anyag között lehetett válogatni. Új témák és az témákat új szempontok alapján feldolgozó cikkek jelentek meg a *The Hungarian Quarterly* hasábjain, így a meglévő cikkgyűjteményünk jelentősen bővült. A korábban forgatott történelmi monográfiákról áttértünk újabbakra. 1999 után főleg Molnár Miklós: *A Concise History of Hungary* (Cambridge University Press, 2001), Kontler László: *Millennium in Central Europe. A History of Hungary* (Atlantisz Publishing House, 1999), Vince Sulyok: *Ungarns historie og kultur* (Oslo, 1999) és Romsics Ignác: *Hungary in the Twentieth Century* (Corvina, Osiris, Budapest, 1999) című munkákra támaszkodtunk. A történelem és országismeret komplex tanításában óriási segítséget jelent az internet, amelynek használata nagyban hozzájárul ahhoz, hogy az órákat és az ismeretanyag feldolgozását vizuálisabbá és élvezhetőbbé tegye.

A történelmi és országismereti témák megválasztásánál a tanár szakmai és erkölcsi felelőssége igen nagy. Milyen történelmi, földrajzi, országismereti témák kerül-

jenek be egy 14 hetes tanítási programba, amelynek aztán meghatározó szerepe lesz a hallgatók további motivációjának és a magyar kultúrához való érzelmi attitűdjének a kialakulásában? És ha az általunk kiválasztott ismeretanyag megbízható és tisztességes is, hogyan oldjuk meg azt a kérdést, hogy az anyag súlypontása magában is üzenet? A konkrét tematikát meghatározó döntéshozatalt sok más körülmény is befolyásolhatja, és nincs minden tanítási szituációra érvényes egyöntetű recept. Ezeket a döntéseket szakmai szempontok alapján, de a helyi adottságokhoz, keretfeltételekhez, a helyi tanítási és általános kultúra függvényében kell meghoznunk.

Az elsőéves történelem és országismeret tematikára egy olyan koncepciót alakítottam ki, amelyben a történelmi áttekintést kronológiai sorrendben, többnyire összefüggően tárgyaltuk, az országismereti rész témái azonban nem egy összefüggő történet részei voltak, hanem jóval inkább egy olyan választék, amelyben a kontrasztív szemlélet, a dán és magyar vonatkozások párhuzamba állítása erősebben érvényesült, mint a történelmi áttekintésben.

A kontrasztív megközelítésű interkulturális országismereti koncepciót a dán hallgatók igénye és a mindennapi kultúra iránti erős érdeklődése is indokolta. A dán iskolarendszerben és a társadalmi kapcsolatrendszerben nagy hangsúlyt helyeznek arra, hogy az egyént a közösségekben betöltött szerepére szocializálják, hogy megtanítsák, milyen elvárások szerint viselkedjen a kisebb és nagyobb közösségek együttműködő tagjaként életének minden szakaszában, a gyerekkortól az idős korig. A társadalmi együttélés szabályait, a mindennapi kultúra paradigmáit és értékrendjét kisgyerekkortól fokozatosan és tudatosan alakítják az iskolai nevelésben. A dán társadalomban az iskolán kívül is sokat beszélnek azokról a társadalmi szabályokról, szokásokról, attitűdökről, értékekről, meggyőződésekről, amely az antropológiai értelemben vett dán kulturális paradigma fő pilléreit alkotják. Ezért esett arra a választásom, hogy a magyar országismeret több témáját mintegy „visszafelé” közelítettük meg. A diákok által már jól ismert nemzeti kulturális paradigma kategóriáiból indultunk ki, és így mintegy „visszafelé”: a dán kultúrától elindulva jutottunk el a magyar helyzethez. A témák közül néhányat említek meg: például mentalitásbeli hasonlóságok és különbségek, társadalmi és nemi szerepek, a nemzethez való tartozás tartalma és lehetséges kifejező eszközei, sztereotípiák a mindennapi gondolkodásban és az irodalomban, népességszerkezet, generációk, nemzetek és nemzetiségek együttélése, hatalom és hierarchia, szolidaritás és egyenlőség társadalmi és családi szinten, esélyegyenlőség és egyenlőtlenség stb.

Az irodalom tanítása

A 2004-ig érvényes magyar tanrendben a magyar irodalom tanulmányozására két kurzus jutott. Az egyik a *Bevezetés a magyar irodalomba és szövegelemzésbe*, a másik pedig a *Magyar irodalom a XX. században* (ez utóbbira csak akkor került sor, ha a hallgató a BA tanulmányok teljes idejét a magyar szaknak szentelte, és nem kombinálta azt egy másik tanulmányi programmal). A *Bevezetés a magyar irodalomba* című tárgy áttekintést nyújtott a magyar irodalom főbb irodalmi irány-

zatairól és a reprezentáns szerzőkről a felvilágosodástól a mai magyar irodalommal bezárólag. A diákok a kurzus kezdetén kézhez kaptak egy listát, amely tartalmazta az angol, német vagy dán fordításban elolvasható művek jegyzékét. Ebből választhatták ki azt az ezer oldalt, amit fordításban olvashattak. Ezen kívül 500 oldalt kellett elolvasniuk még magyarul, amelyben próza és költészet egyaránt szerepelt.

A huszadik századi magyar irodalom sok fontos alkotása olvasható dánul Péter Eszterhás kitűnő fordításában, többek között Kosztolányi Dezső, Konrád György, Márai Sándor, Eszterházy Péter, Nádas Péter regényeit említhetem meg. Ezekről a szerzőktől egy-egy művet a diákok dán fordításban olvastak, és az olvasmányukról házi dolgozatot írtak.

A szemináriumi munkában és a vizsgákra való felkészülésben többek között felhasználtuk Makkai Ádám angol nyelvű versantológiáját (*In the Quest of the Miracle Stag: The Poetry of Hungary*, Atlantis Centarur, Inc., 1996), a kétnyelvű *The Lost Rider* (eds. Dávidházi-Kúnos, Corvina) versgyűjteményt, a *The Kiss* (ed. I. Bart, Corvina, 1993) című novellagyűjteményt. A Corvina Kiadó által angol fordításban megjelentetett sok mű a diákok rendelkezésére áll a könyvtárban, illetve maguk is szívesen vesznek meg magyar irodalmi alkotásokat saját kis könyvtáruk számára. A fordítások kijelölt részeit rendszeresen összevetettük a magyar eredeti szöveggel, így egyben a fordítási készséget is folyamatosan fejlesztettük.

Az irodalom tanításában számtalan alkalom adódik a nyelv, az irodalom, a kultúra, és a történelem összekapcsolására, valamint a készségek komplex fejlesztésére. A kontrasztivitás nemcsak hasznos, hanem kívánatos állandó eleme az irodalomtanításnak. E cél szolgálatában az egyes magyar irodalmi témákhoz egy átfogó jellegű dán irodalomtörténettel is folyamatosan készültünk az órákra (*Litteraturens Veje*, J. Fidiger, G. Lütken, Gads Forlag, 1998). Irodalomtörténeti kézikönyvként kezdetben Klanciczay Tibor: *A History of Hungarian Literature*, (Corvina, 1982) könyvét forgattuk. Hamarosan azonban áttértünk Czigány Loránt kiváló irodalomtörténetére (*A History of Hungarian Literature. From the Earliest Times to the mid-1970's*, 1984), mivel abban jobban érvényesül az irodalomtörténeti folyamatok kultúrtörténeti és történeti megvilágítása, valamint az egyes fejezetekhez kapcsolódva kitűnő bibliográfiát is közöl. (További fontos szempont volt, hogy a könyv letölthető a Magyar Elektronikus Könyvtárból.)

A tanítás nyelve az első félévben többnyire angol és dán volt, de aztán fokozatosan kétnyelvűre változott. A magyar nyelven olvasott irodalmi mű feldolgozása egy soklépcsős és fáradságos folyamat. A szótári megértés az első lépés, amit úgy oldottunk meg, hogy a tematikában szereplő verseket és elbeszéléseket egymás között felosztottuk, és a kiszórározott anyagot az erre a célra nyitott, a tanításhoz kapcsolódó tanszéki internet mappába helyeztük el. E mappán keresztül cseréltük ki aztán egymás között a szóanyagot, a házi feladatot, kérdéseket, megjegyzéseket, mintegy előre dolgozva a tanítási órára. Megjegyzendő, hogy nemcsak az irodalom, de minden tantárgy rendelkezik „tanítási” mappával. A felkészüléshez és az értékeléshez ezt a csatornát használja a diák és a tanár.

Az irodalmi szövegek feldolgozásánál a „szótári megértés” után következhet a kísérlet az irodalomtörténeti, irodalmi és történeti vonatkozások kibontására. Annak

ellenére, hogy a magyar nyelvű irodalmi mű komplex megértése a mi tanítási közegünkben ritkán közelíti meg azt a szintet, amit az anyanyelvi egyetemi irodalomoktatás kijelöl, tapasztalatom szerint mégsem szabad kihagyni ezt a kivételes alkalmat, amikor is a magyar nyelvvel, kultúrával és irodalommal a külföldi hallgató az irodalomórán tanára segítségével találkozhat, és olyan élményt szerezhet, amit soha nem kap meg, ha a művet csak fordításban olvassa. Természetesen a magyar irodalmi művek olvasása idegen nyelven jól kiegészítheti a művek olvasását magyar nyelven. E módszer alkalmazásának a sikereként értékelhetem, hogy több diák a magyar irodalmat választotta szakdolgozata témájául. Egy kiváló diák például először lefordította Örkény István: *Tóték* című drámáját dánra, majd a fordítási folyamatot a két nyelvi struktúra komparatív aspektusából elemezte.

A mesterkurzus tantárgyai 2004-ig

A BA elvégzése után a hallgató tovább folytathatta tanulmányait a mesterkurzuson. A mesterkurzus két évig tartott, és kétféle program sikeres elvégzése után lehetett hungarológiai diplomát szerezni. Az A program minden tantárgya a magyar specializációt szolgálta, a B program keretében pedig egy év hungarológiai tanulmányok után valamely más tanszék tanulmányi programjával fejezhetette be a hallgató az egyetemi tanulmányait.

Az A program tantárgystruktúrája:

Magyar történelem a huszadik században: egy félév heti 2 óra;

Újabb magyar irodalom: egy félév heti 2 óra;

Beszédgyakorlatok II: egy félév heti 2 óra;

Fogalmazás: egy félév heti 2 óra;

Magyar nyelvtan: mondat- és szövegtan: két félév heti 2 óra;

Magyar nyelvtörténet: két félév heti 2 óra;

Kutatásmódszertan: egy félév heti 2 óra;

Szabadon választott kutatási projekt I: egy félév heti 2 óra;

Szabadon választott kutatási projekt II: egy félév heti 2 óra;

Szakdolgozati szeminárium: egy félév heti 2 óra.

A mesterprogram célja: elmélyedés és önálló kutatómunka a magyar nyelv és nyelvészet, magyar nyelvtörténet vagy finnugor nyelvészet, magyar irodalom és történelem, társadalomtörténet, kultúrtörténet területén. Ezen a fokon a diákok képesek voltak a forrásmunkákat és a szakirodalmat magyarul olvasni és feldolgozni, mert nyelvi kompetenciájuk elérte az ehhez szükséges szintet. Meg kell jegyezni, hogy a magas nyelvi kompetencia kifejlődéséhez nemcsak az Aarhusban folytatott tanulmányok, hanem a Debreceni Nyári Egyetem és az ELTE-n eltöltött ösztöndíjas idő is óriási mértékben hozzájárult. Ezeket a lehetőségeket a diákok mindig igénybe vették. A magyarországi részképzés elengedhetetlen ahhoz, hogy magas szakmai szintű hungarológiai tudást szerezhessen meg a külföldi egyetemen tanuló hungarológia szakos hallgató.

A magyar szak oktatása 2004 és 2008 között

Mint már említettem, 2004 augusztusában a dékán áthelyezte a magyar szakot a Szláv Intézetbe. Az áthelyezésről értesítő dékáni levélben az állt, hogy az egyetem érdekeit jobban szolgálja, ha a magyar szak a filológiai jellegű környezetből átkerül a nyelvet megillető modernebb, regionális tanulmányi vonalat képviselő szláv intézetbe. További indokként szerepelt még az, hogy megítélésük szerint a magyar kulturálisan mélyen kötődik kelet-európai szláv szomszédaihoz, és a magyar szakot így egy „regionális kultúra-specifikus szak” irányába lehet és kell fejleszteni.

Ez után hamarosan megkezdődött az az ülésorozat, ahol az intézetben tanító kollégákkal együtt megvitattuk és megírtuk az új tanulmányi és vizsgaszabályzatot. Csak a BA képzés tanulmányi tervezetét kellett elkészíteni, mivel az akkori tervezet már a készítés folyamatában is ideiglenesnek számított: már akkor értesítettek bennünket, hogy 2007-ben újabbat kell majd írni.

Az ideiglenes új tervezetben a legnagyobb változás az volt, hogy a BA képzés törzstárgyait három modulba foglaltuk bele: a nyelvi, az irodalmi és a történelmi modulba. A nyelvi modul 50, az irodalmi és a történelmi modul 25-25 ECTS pontot kapott. A kezdő nyelvi alapozókurzust kivéve az több tantárgy kevesebb pontot kaptak a vizsgarendszerben, mint a régebbiben volt. Egyben ez azt is jelentette, hogy kezdő nyelvi kurzust kivéve minden tárgyat csak egy féléven át lehet a továbbiakban tanítani, tehát a tárgyra fordítható idő jelentősen lecsökkent. Emellett több hangsúlyt kapott az a dán egyetemi specialitás, hogy mivel a kis szakokon kevés (vagy csak egyetlen egy) oktató van, ezért a hallgatóknak több tárgyat egyéni tanulással kell elsajátítaniuk, és úgy menni neki a vizsgának. A másik nagy változás az volt, hogy mivel a kollégák többségének az a véleménye, hogy egy idegennyelvet nem lehet idegennyelvi környezetben megtanulni, így a tanulmányi szabályzat meghatározta azt is, hogy a legtöbb tárgyat, még a magyar nyelvvel kapcsolatos tárgyakat is dánul kell tanítani. Ezt a szabályt azzal is indokolták, a szakot elvégző szakemberek majd dán környezetben, dánul töltik be kultúrákövetítő szerepüket, tehát nagyon fontos, hogy dánul tudjanak jól értekezni a szóban forgó nyelvhez tartozó kultúráról.

A nyelvi modulban a két féléven át tanítható kezdő magyaron kívül a következő féléves tárgyak szerepelnek: *Fonetika* (egyéni tanulással kell elsajátítani), *Nyelvtan I.* és *Nyelvtan II, Fordítás dánról magyarra és magyarról dánra, Beszédgyakorlat és Fogalmazás*. Az irodalmi modul tárgyai voltak: *Bevezetés az irodalmi elemzésbe* (közösen tanítandó a szláv tanszék minden diákjának dánul), *Magyar irodalom I* (áttekintés a felvilágosodától napjainkig), *Magyar irodalom II* (specializáció: egy irodalmi stílus, egy alkotói pályakép vagy egy évtized magyar irodalmának vizsgálata). A történelmi modul tárgyai: *Oszágismereti bevezetés, Magyar történelem I* (áttekintés, de csak a XIX. századtól napjainkig), *Magyar történelem II* (egy meghatározott kiválasztott történelmi jelenség vagy folyamat feldolgozása.) Amikor e rövid életű tanrendet most végigtanítottam, nagyon érdekes *Történelem II* szemináriumot tartottunk Budapest nagyvárossá válásának a folyamatáról 1867 és 1914 között – dánul és angolul, ahol Hanák Péter tanulmánykötete (*The Garden*

and The Workshop) mellett John Lukacs: *Budapest 1900* c. kétnyelvű könyve volt az egyik alapkönyv.

A 2004-es tanrend “különlegességéeként” említhetem még meg azt, hogy annak ellére, hogy a tárgyak tanításának a nyelvét többnyire dánban határozták meg, irrális és teljesíthetetlen magyar nyelvű kötelező listát írtunk elő az irodalom és történelem tárgyakhoz, nem is beszélve a magyarról dánra történő fordításról! A hallgatóknak már az *Irodalom I* vizsgára a kétezer oldal fordításban olvasható kötelező olvasmány mellett kétszáz oldalt magyarul kellett elolvasniuk, mindezt a megfelelő nyelvi alapozás nélkül. A *Történelem II* magyarul elolvasandó kötelező listája háromszáz oldal autentikus történelmi dokumentumot ír elő. A magyarról dánra történő szóbeli fordítás vizsgaanyaga pedig nyolcszáz oldal, amit felkészülési idő és szótár nélkül kapásból kellett a diáknak a vizsgán fordítani. E rendelkezések mögött persze az az elgondolás húzódott, hogy a diákok a negyedik félévben a szakjuknak megfelelő célországban tanulnak egy fél évet, amikor nyelvi kompetenciájuk fejlődése olyannyira megugrik, hogy ezeket a feladatokat el tudják végezni.

A 2008 tavaszán elkészült legújabb tanterv

2008 májusára elkészült a legújabb tanrend és vizsgaszabályzat, amelyet éppen most fog engedélyezni a fakultás és a minisztérium (megjegyzendő, hogy 2009-ben az Oktatási Minisztérium utasításai szerint országos és kötelező tanrendmódosítás lesz egész Dániában, tehát a 2008-as tervezetet is át kell dolgozni).

E mostani, legújabb tanrend elkészültével egyidejűleg a tanszék neve is megváltozott. Eltűnt a tanszék megnevezéséből a nyelvi megnevezés. A tanszék hivatalos neve mostantól Kelet-Európa Tanulmányok. A jövődiák 2008 tavaszán már erre a szakra jelentkezik, és diplomájában majd az áll, hogy a kelet-európai régió szakembere. Tanulmányai lelegején egy nyelvet választ az orosz, a magyar, a cseh, a bosnyák, a horvát vagy a szerb közül. A nyelvi órák célja a gyakorlati nyelvhasználat csekély metanyelvi tudatosság nélkül. A legújabb tanterv általános leírása kimondja, hogy a nyelvtanításnak hozzá kell járulnia ahhoz, hogy a hallgató olyan olvasási kompetenciát nyerjen, amelynek segítségével a szaktárgyakhoz rendelt autentikus anyagokat szótár segítségével képes legyen elolvasni. A nyelvi kompetencia fejlesztésében az új tanrend és vizsgaszabályzat is óriási elvárásokat tulajdonít a negyedik félévnek, amikor a diák a célnyelvi országban fog tanulni.

A 2008-as új tanrend a következő modulokból áll: nyelvi modul: *Nyelvi alapozás, Nyelvtan I és II, Gyakorlati beszédgyakorlat, Fordítás dánról magyarra és magyarról dánra*; régió modul: *Bevezetés a mai Kelet-Európába, Kelet-Európa aktuális politikai helyzete*, történelmi modul: *Magyar történelem, Mai magyar társadalom*, kultúra modul: *Kultúra I és II*. A kultúra modul újszerűsége az, hogy a magyar kultúra történetét tűzi ki tárgyául a 19. századtól napjainkig mégpedig úgy, hogy az irodalmat is kultúrtörténeti folyamatként értelmezi, és néhány fontos irodalmi művet mintegy illusztrációként a kultúrtörténetbe ágyaz bele, így az irodalomtörténet valójából eltűnt a tanrendből e tervezet szerint.

Összegzés

Az aarhusi egyetemen 1972 óta lehetett magyar nyelvet és magyarságtudományt tanulni. 2004-ig a hungarológiai tanulmányok célja kettős volt: magasszintű nyelvtudás elsajátítása és színvonalas szaktárgyi ismeretek megszerzése. A szaktárgyi ismeretek tanítása ötvöződött a nyelvi kompetencia egyre magasabb szintű fejlesztével. E két cél nemcsak támogatta egymást, hanem elválaszthatatlanok is voltak egymástól.

2004-től a hungarológiai tanulmányok profilja fokozatosan átalakult. A 2004-es hely- és tanrendváltással a nyelvészeti, filológiai jelleg megváltozott. A legújabb, 2008-as változás igazi tartalmát még nem lehet értékelni. Tényként azt állapíthatjuk meg, hogy az új tanrenddel 2008 szeptemberétől a dániai hungarológia oktatás beágyazódott az újonnan létrehozott Kelet-Európa Tanszékbe, és regionális tanulmánnyá értékelődött át – követve a globalizálódás hatásának megjelenését a dán bölcsészkarokon, miszerint a regionális tanulmányok szolgálják majd jobban az interkulturális misszió feladatait felvállaló szakemberképzést.

Ez a tanulmány – bár tartalmazott értékelő mozzanatokot - inkább tényfeltáró jellegű, és a regionális tanulmányok, az interkulturális kompetencia és a nyelvtanítás viszonyát nem kívánta a maga összetettségében megvitatni. Ez egy másik tanulmány tárgya lesz.

Irodalom

- Byram, Michael 1989. *Cultural Studies in Foreign Language Education*. Multilingual Matters. Clevedon
- Brislin, R. W. (ed.) 1990. *Applied Cross-Cultural Psychology*. Sage. London
- Horváth Judit 2007. A magyar nyelv és kultúra kutatása és tanítása Dániában. Volume II. In: *Nyelv, nemzet, identitás: A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai*. Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, Budapest. 35–41.
- Kramersch, C. 1993b. Language study as border study: Experiencing difference. *European Journal of Education*. 28 (3). 349–358.
- Mullen, E. J. 1992. *Foreign language departments and the new multiculturalism*. *Profession* 92, MLA Publications. New York. 54–58.